

Διεθνές Συνέδριο για την Ανοικτή & εξ Αποστάσεως Εκπαίδευση

Τόμ. 12, Αρ. 6 (2023)

ICODL2023

Πρακτικά του 12^{ου} Συνεδρίου

για την Ανοικτή & εξ Αποστάσεως Εκπαίδευση
Η εξ αποστάσεως και συμβατική εκπαίδευση στην ψηφιακή εποχή

Αθήνα, 24 έως 26 Νοεμβρίου 2023

Τόμος 6

ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ

Αντώνης Λιοναράκης

Ευαγγελία Μανούσου

ISBN 978-618-5335-24-3
ISBN SET 978-618-82258-5-5

ΕΛΛΗΝΙΚΟ
ΑΝΟΙΚΤΟ
ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ

Σχολή Ανθρωπιστικών Επιστημών,
Ελληνικό Ανοικτό Πανεπιστήμιο

Ελληνικό Δίκτυο
Ανοικτής & εξ Αποστάσεως Εκπαίδευσης

Η εξ αποστάσεως Εκπαίδευση Ενηλίκων ως
ευκαιρία μάθησης για ευάλωτη κοινωνική ομάδα
κακοποιημένων γυναικών (Μεθοδολογία
Εκπαίδευσης Ενηλίκων)

ΟΛΓΑ ΠΛΑΓΙΣΟΥ, Αναστασία Τσιρίδη, Γεράσιμος
Μελισσαράτος, Ιωάννα Α. Ραμουτσάκη

doi: [10.12681/icodl.5932](https://doi.org/10.12681/icodl.5932)

Copyright © 2024, ΟΛΓΑ ΠΛΑΓΙΣΟΥ, Αναστασία Τσιρίδη, Γεράσιμος
Μελισσαράτος, Ιωάννα Α. Ραμουτσάκη

Άδεια χρήσης [Creative Commons Attribution-NonCommercial-ShareAlike 4.0](https://creativecommons.org/licenses/by-nc-sa/4.0/).

Η εξ αποστάσεως Εκπαίδευση Ενηλίκων ως ευκαιρία μάθησης για ευάλωτη κοινωνική ομάδα κακοποιημένων γυναικών (Μεθοδολογία Εκπαίδευσης Ενηλίκων)

Distance Adult Education as a learning opportunity for a vulnerable social group of abused women (Adult Education Methodology)

Πλαγίσου Όλγα

Καθηγήτρια Αγγλικής, Msc Εκπαίδευση Ενηλίκων

olgagly@hotmail.com

Ραμουτσάκη Ιωάννα

Σύμβουλος Εκπαίδευσης Εκπαιδευτικών Κρήτης

iramouts@gmail.com

Τσιρίδη Αναστασία

Φιλολόγος, Msc Εκπαίδευση Ενηλίκων

anastasiatsiridi3@gmail.com

Μελισσαράτος Γεράσιμος

Διαιτολόγος-Διατροφολόγος, Msc Εκπαίδευση Ενηλίκων

melissaratos@gmail.com

Περίληψη

Σκοπός της συγκεκριμένης εισήγησης είναι η ανάδειξη των δυνατοτήτων του ψηφιακού περιβάλλοντος της εξ αποστάσεως Εκπαίδευσης Ενηλίκων και η αξιοποίησή του στο πλαίσιο της εκπαίδευσης ευάλωτων κοινωνικών ομάδων και, ειδικότερα, κακοποιημένων γυναικών. Κύριο μέλημα του/της εκπαιδευτή/εκπαιδευτριάς ενηλίκων σ' αυτή την εκπαιδευτική διαδικασία είναι η απόκτηση γνώσης και η ψυχολογική ενδυνάμωση των γυναικών αυτών, ώστε εκείνες να αντιμετωπίσουν τη ζωή με περισσότερη αισιοδοξία και αυτοπεποίθηση. Αξιοποιούνται κατεξοχήν ενεργητικές τεχνικές, που υποστηρίζονται από τη δυναμική της ομάδας, την Τέχνη και από δόκιμες πηγές. Από την περιγραφή αναδεικνύεται ότι το ψηφιακό περιβάλλον και οι κατάλληλοι εκπαιδευτικοί χειρισμοί του/της εκπαιδευτή/εκπαιδευτριάς μπορούν να οδηγήσουν τους εκάστοτε εκπαιδευομένους σε αναστοχασμό, ατομική ανάπτυξη, αυτο-επίγνωση και αυτο-βελτίωση.

Λέξεις-κλειδιά

ευάλωτες κοινωνικές ομάδες, στερεότυπα, μετασχηματισμός, Τέχνη, ενδυνάμωση

Abstract

The purpose of this proposal is to highlight the potential of the digital environment of distance Adult Education and its utilization in the context of the Education of vulnerable social groups and, in particular, abused women. The adult educator's main concern in the educational process is the acquisition of knowledge and the psychological empowerment of these women, so that they face life with more optimism and self-confidence. Primarily active techniques are utilized, supported by team dynamics, Art and valid resources. The description shows that the digital environment and the appropriate educational manipulations of the adult educator can lead each participant to reflection, individual development, self-awareness and self-improvement.

Keywords

vulnerable social groups, stereotypes, transformation, Art, empowerment

Εισαγωγή

Η Εκπαίδευση ως αναφαίρετο δικαίωμα όλων αποτελεί πρωταρχικό μέλημα των αναπτυγμένων κοινωνιών. Με τη σειρά της, ακολουθεί τις αλλαγές που συμβαίνουν σε κοινωνικό επίπεδο (Λιοναράκης, 2005). Στο πλαίσιο αυτό, η ανάπτυξη και η χρήση των νέων τεχνολογιών αξιοποιείται από τους/τις εκπαιδευτές/εκπαιδευτριες, με στόχο τη βελτίωση της ποιότητας παροχής, αλλά και εξεύρεσης γνώσεων και πληροφοριών από τους ίδιους τους εκπαιδευομένους (Πλαγίσιου, 2022).

Η Εξ Αποστάσεως Εκπαίδευση (εφεξής εξΑΕ) ως μορφή Ανοικτής Εκπαίδευσης συνιστά «ένα οργανικά δομημένο σύνολο μέσων και διαδικασιών», το οποίο δίνει τη δυνατότητα στους εκπαιδευομένους να οργανώνουν τον χρόνο μελέτης τους από τον προσωπικό τους χώρο (Λιοναράκης & Λυκουργιώτης, 1998, 1999, σσ. 31). Επιπροσθέτως, παρέχει στον εκπαιδευόμενο τη δυνατότητα να μαθαίνει μόνος του και να ενεργοποιείται κατά την πορεία της εκπαιδευτικής διαδικασίας (Λιοναράκης, 2005), με μεγάλο βαθμό αυτονομίας. Η αξιοποίηση του ψηφιακού περιβάλλοντος εξελίσσεται και διαμορφώνεται με βάση τον χρόνο, το ιστορικο-κοινωνικό πλαίσιο

και τις εκάστοτε εκπαιδευτικές ανάγκες των εκπαιδευομένων (Πλαγίου, 2022· Στεργίου, 2022).

Υπό το πρίσμα, λοιπόν, αυτό, ο/η εκπαιδευτής/εκπαιδευτρια ενηλίκων καλείται να αξιοποιήσει τις βασικές παιδαγωγικές αρχές της εξαΕ - αυτονομία και αλληλεπίδραση - λαμβάνοντας υπόψη του/της στον διδακτικό Σχεδιασμό και τις δύο διαστάσεις της, την κοινωνική και την παιδαγωγική (Ραμουτσάκη, 2020).

Ειδικότερα, όταν έχει να συνεργαστεί στο ψηφιακό περιβάλλον με ευάλωτες κοινωνικές ομάδες, χρειάζεται, εκτός από τη γνώση των διδακτικών Αντικειμένων και της Διδακτικής Μεθοδολογίας, να έχει αναπτύξει και άλλες ικανότητες που υποστηρίζουν την κοινωνική αλληλεπίδραση, την ενσυναίσθηση, την ενεργητική ακρόαση, τη δημιουργία ενός παιδαγωγικού περιβάλλοντος ασφάλειας και εμπιστοσύνης σε μεγαλύτερο, ίσως, βαθμό, από ό,τι σε ένα συμβατικό περιβάλλον (Ραμουτσάκη, 2020). Η διαπίστωση αυτή αποτέλεσε και την αφετηρία του προβληματισμού μας για την διατύπωση της συγκεκριμένης Πρότασης.

Ο ρόλος του/της εκπαιδευτή/εκπαιδευτριας ενηλίκων και του ψηφιακού περιβάλλοντος στη συγκεκριμένη εκπαιδευτική πρόταση

Πράγματι, ο/η εκπαιδευτής/εκπαιδευτρια ενηλίκων χρειάζεται ικανότητες για την παροχή συμβουλευτικής, για την ανίχνευση και διαχείριση των αναγκών των ενηλίκων εκπαιδευομένων, για την καλύτερη δυνατή αξιοποίηση του ψηφιακού περιβάλλοντος, για την καθοδήγηση και την ενδυνάμωση τους.

Το έργο του/της θα το υποστηρίξει περαιτέρω η επιλογή ενεργητικών τεχνικών (ομαδοσυνεργατική τεχνική, μελέτη περίπτωσης κ.λ.π.), που προάγουν την κοινωνική αλληλεπίδραση, την έρευνα, την συν-έρευνα, τη συνεργασία και την ενεργητική συμμετοχή των εκπαιδευομένων (Ραμουτσάκη, 2008).

Επιπροσθέτως, στην περίπτωση που οι εκπαιδευόμενες είναι γυναίκες, όπως στην συγκεκριμένη περίπτωση, οι οποίες έχουν υποστεί κακοποίηση οποιασδήποτε μορφής, το ψηφιακό περιβάλλον μπορεί να παράσχει την απαιτούμενη ασφάλεια, ώστε εκείνες να εκφραστούν και να μιλήσουν για τα βιώματά τους, πίσω από μία οθόνη και από τον δικό τους χώρο, στο πλαίσιο της μικρότερης ομάδας (Τσιμπουκλή, 2010), με τη δυνατότητα των ψηφιακών δωματίων (Breakout Sessions).

Επίσης, η επιλογή τους να παρακολουθήσουν ένα εξ αποστάσεως εκπαιδευτικό πρόγραμμα, και μάλιστα δωρεάν, συνιστά ένα είδος σιωπηρής αντίδρασής τους – αν το περιβάλλον τους είναι καταπιεστικό- και συνειδητής προσπάθειάς τους για κάτι καλύτερο, μέσα από το δικό τους χώρο και χρόνο.

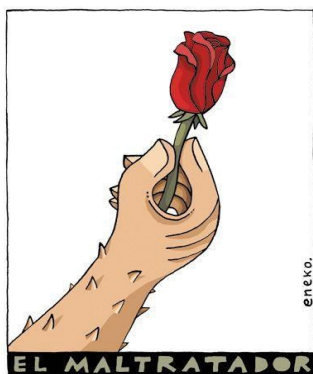
Λόγω της ενεργοποίησής τους από τον δικό τους, οικείο χώρο τέτοιου είδους εκπαιδευτικές Πρακτικές μπορούν να αποτελέσουν λύση και να αυξήσουν τη μειωμένη συμμετοχή (Κόκκος, 2021) σε αντίστοιχα Προγράμματα Εκπαίδευσης Ενηλίκων ευάλωτων κοινωνικών ομάδων.

Καθώς η συγκεκριμένη ομάδα έχει βιώσει χρόνια απογοήτευση εξαιτίας του κοινωνικού αποκλεισμού της δίνεται η δυνατότητα να αποκαλύψει τυχόν στερεοτυπικές παραδοχές που υποβόσκουν στο ατομικό και ομαδικό υποσυνείδητο των μελών της και δρουν ανασταλτικά στη Μάθηση (Τσιμπουκλή 2010). Οι παραδοχές αυτές μπορεί να αποτελέσουν αντικείμενο επεξεργασίας και μετασχηματισμού κατά τη διάρκεια της εκπαιδευτικής διαδικασίας (Mezirow, 2007).

Τα προβλήματα που μπορεί να ανακύψουν οποιαδήποτε στιγμή είναι ποικίλα. Ωστόσο, με σεβασμό και κατανόηση των ιδιαιτεροτήτων της ομάδας και έχοντας θετική στάση προς αυτήν, ο/η εκπαιδευτής/εκπαιδευτρια μπορεί να τα αντιμετωπίσει αποτελεσματικά (Τσιρίδη, 2022), αν διαχειριστεί το εκάστοτε πρόβλημα με διακριτικότητα και παιδαγωγικό «τάκτ».

Εκπαιδευτικές Πρακτικές - Πορεία μαθησιακής διαδικασίας

Κατά την εκπαιδευτική διαδικασία, με την δημιουργία του κατάλληλου παιδαγωγικού κλίματος, μπορεί να καθοδηγήσει τις εκπαιδευόμενες να αναζητήσουν στο ψηφιακό περιβάλλον και να αξιοποιήσουν σκίτσα, όπως τα παρακάτω, Πίνακες Ζωγραφικής, άλλα έργα Τέχνης και κείμενα, οδηγώντας τις σε περαιτέρω προβληματισμό. Η αξιοποίησή τους θα επιτρέψει και σταδιακή αναγωγή στα δικά τους βιώματα, θα τις οδηγήσει σε γόνιμη αυτο-κριτική, η οποία θα υποστηρίξει και την ψυχολογική τους ενδυνάμωση.

Εικόνα 1: "Εμφυλη βία" (χ.χ.)

Εικόνα 2: "Εμφυλη βία"(χ.χ.)

Τα έργα αυτά θα μπορούσαν να αποτελέσουν εναύσματα τόσο για κωδικοποιήσεις- αποκωδικοποιήσεις, για εξαγωγή των κατά Freire «παραγωγικών» λέξεων, όσο και για επεξεργασία των επιμέρους θεμάτων και σταδιακή κατάκτηση του τελικού επιπέδου της «κριτικής συνειδητοποίησης» (Freire, 1977), με στόχο την αλλαγή.

Σε ομάδες εργασίας (στα Breakout Sessions) και με την κατά Brookfield συνεργατική επίλυση προβλήματος (Brookfield, n.d.), θα κληθούν να περιγράψουν τι βλέπουν, αρχικά, με τη Μέθοδο Perkins, αναγνωρίζοντας στοιχεία και εμβαθύνοντας σταδιακά. Με κριτικά ερωτήματα του τύπου:

- Σε ποιον νομίζετε ότι ανήκει αυτό το χέρι; ή
- Γιατί έχει αγκάθια;
- Ποιον μπορεί να πληγώσουν;
- Πώς δικαιολογείτε τον συμβολισμό με το τριαντάφυλλο; Είναι επιτυχημένος και γιατί;
- Εσείς βρεθήκατε ποτέ σε ανάλογη θέση; κ.ά.,

οι εκπαιδευόμενες θα παροτρυνθούν να εκφράσουν τις απόψεις τους σχετικά με το υπάρχον πλαίσιο (Καγιαβή, 2009). Η δεύτερη εικόνα, η οποία είναι ιδιαιτέρως παραστατική, καθώς δείχνει ξεκάθαρα το θέμα της βίας, θα βοηθήσει να ανακαλύψουν τα βαθύτερα νοήματα και να τα συσχετίσουν με το όλον.

Με τον τρόπο αυτό, χρησιμοποιώντας λέξεις του καθημερινού λεξιλογίου, όπως «τριαντάφυλλο», «αγκάθι», «τραπουλόχαρτα», σταδιακά θα οδηγηθούν σε ανάλυση συναφών εννοιών όπως «κακοποίηση», «σωματική βία», «λεκτική βία», «έμφυλα στερεότυπα». Ανεξάρτητα από τον τρόπο, με τον οποίο γίνονται αντιληπτά τα παραπάνω θέματα και την όποια αντίδραση προκαλέσουν, μπορούν να αναλυθούν σε πολλά άλλα επιμέρους θέματα (Γρόλλιος, 2004, όπ. αναφ. στο Χατζηθεοδωρίδου 2021, Τσιρίδη, 2023).

Σε όλα τα στάδια της αποκωδικοποίησης οι εκπαιδευόμενες όχι μόνο εξωτερικεύουν την άποψή τους για τον κόσμο, αλλά και τον τρόπο με τον οποίο σκέπτονται, ο οποίος μπορεί να είναι δυναμικός (Landkammer, 2019, Τσιρίδη, 2023), στατικός ή μοιρολατρικός. Τα στοιχεία αυτά αποτελούν πολύτιμη γνώση προς επεξεργασία για τον/την εκπαιδευτή/εκπαιδευτρια ενηλίκων πάντοτε, όμως, με διακριτικό και παιδαγωγικά κατάλληλο τρόπο.

Η προβολή, επίσης, μιας ταινίας στο ψηφιακό περιβάλλον, η οποία δίνει τη δυνατότητα επαναλήψεων, εστιάσεων με «πάγωμα» της εικόνας σε συγκεκριμένα σημεία και μεγαλύτερη αυτονομία, μπορεί να οδηγήσει τις εκπαιδευόμενες σε περαιτέρω αναστοχασμό και σταδιακή αναγωγή στα βιώματά τους.

Ως εκ τούτου και η αναγωγή αυτή δεν θα οδηγήσει σε νέα «τραύματα», αλλά σε γόνιμο αναστοχασμό και αυτο-κριτική, μέσα σε ένα υποστηρικτικό περιβάλλον αλληλοσεβασμού και αλληλο-κατανόησης.

Συμπεράσματα

Συμπερασματικά, σε ασφαλή μαθησιακά περιβάλλοντα, τα οποία συνδιαμορφώνονται από εκπαιδευτές και εκπαιδευομένους και στον ψηφιακό χώρο, η αξιοποίηση αποτελεσματικών Πρακτικών είναι εφικτή και μπορεί να οδηγήσει στον προσδοκώμενο μετασχηματισμό.

Η εκπαιδευτική μεθοδολογία των Freire, Mezirow και Brookfield επέτρεψε την προσέγγιση ενός θέματος που σχετίζεται με επίκαιρες κοινωνικές καταστάσεις,

αυτό της κακοποίησης των γυναικών. Με τελικό στόχο την επίτευξη της αυτο-επίγνωσης, την ενίσχυση της αυτο-πεποίθησης και της κοινωνικής αλλαγής, επιδιώχθηκε η ενεργητική εμπλοκή των εκπαιδευομένων μέσα από τον διάλογο και τεχνικές συνεργατικής, διερευνητικής και ανακαλυπτικής Μάθησης.

Προς αυτή την κατεύθυνση, προτάθηκαν μέσα, τα οποία υποστηρίζουν την κωδικοποίηση, αποκωδικοποίηση, τη σύγκριση και την κριτική προσέγγιση εννοιών, σχετικών με το θέμα, με αξιοποίηση της δυναμικής της ομάδας και με διακριτική αναγωγή στα βιώματα των μελών της, με ενθάρρυνση και ενδυνάμωσή τους, ώστε να αποβάλουν αρνητικά συναισθήματα, όταν μιλούν γι' αυτά, καλλιεργώντας, παράλληλα, τη συγχωρητικότητα και την αυτοπεποίθηση.

Καθώς η ομάδα μπορεί να αισθάνεται περιθωριοποιημένη και στοχοποιημένη, χρειάζονται ειδικοί χειρισμοί του /της εκπαιδευτή/εκπαιδευτριας ενηλίκων. Γι' αυτό και ο ρόλος του/της κρίνεται καθοριστικός, καθώς ο συντονισμός, η καθοδήγηση και η εμπύχωση αμιγώς ευάλωτης κοινωνικής ομάδας απαιτούν βαθιά ενσυναίσθηση, κατανόηση, γνώση, αλληλοσεβασμό και συνεχώς ενεργοποιημένη την Παιδαγωγική της Αγάπης.

Βιβλιογραφικές αναφορές

Freire, P. (1977). *Η αγωγή του καταπιεζόμενου*, μετ. Γ. Κρητικός, Ράππα

Λιοναράκης, Α. (2005). *Ανοικτή και Εξ Αποστάσεως Εκπαίδευση και διαδικασίες μάθησης*. Στο Α. Λιοναράκης (Επιμ.), *Ανοικτή και Εξ Αποστάσεως Εκπαίδευση* (σσ.13-38). Ελληνικό Ανοικτό Πανεπιστήμιο.

Καγιαβή, Μ. (2009). «Η κοινωνική διάσταση της νόσου του AIDS: Ένα σεμινάριο βασισμένο στις θεωρίες των Mezirow, Freire και Perkins», *Εκπαίδευση Ενηλίκων*, τ. 17, σ. 3-9.

Κόκκος, Α. (Επιμ.) (2021). *Η εκπαίδευση και κατάρτιση ενηλίκων στην Ελλάδα. Διανέοσις / Οργανισμός Έρευνας & Ανάλυσης*.

Λιοναράκης, Α. & Λυκουργιώτης, Α. (1998, 1999). *Ανοικτή και Παραδοσιακή Εκπαίδευση*. Στο *Ανοικτή και εξ αποστάσεως εκπαίδευση. Θεσμοί και Λειτουργίες* (σσ. 19-35). Τόμ. Α'. Ελληνικό Ανοικτό Πανεπιστήμιο.

Landkammer, N. (2019). Learning Unit: Reengaging Freire: decoding and recoding Freire's generative images and critical arts education. Another Roadmap school: intertwining histories.

Mezirow, J. και συνεργάτες (2007). *Η Μετασχηματίζουσα Μάθηση*. Μεταίχμιο.

- Πλαγίσιου, Ο. (2022). *Ανοικτή και εξ αποστάσεως εκπαίδευση 2020-...*. Ελληνικό Ανοικτό Πανεπιστήμιο. <https://study.eap.gr/login/index.php>
- Ραμουτσάκη, Α.Ι. (2008). *Διδακτική μεθοδολογία εκπαίδευσης ενηλίκων και διδακτικά αντικείμενα: Για τη διδασκαλία των φιλολογικών μαθημάτων. Διδακτικές προτάσεις - διδακτικά παραδείγματα*. Καζαντζάκης.
- Ραμουτσάκη, Α.Ι. (2020). *Η εξ αποστάσεως Εκπαίδευση κατά την περίοδο Μαρτίου- Ιουνίου 2020: Έρευνα-Προτάσεις εκπαιδευτικών Σεναρίων και Μικρο-Σεναρίων για τη Φιλαναγνωσία, τις Δημιουργικές Δραστηριότητες και την Τέχνη, στο πλαίσιο Κοινοτήτων Συνεργασίας και Παγγελματικής Ανάπτυξης των Εκπαιδευτικών*. <https://shorturl.at/eqEJO>
- Στεργίου, Δ. (2022, Οκτώβριος). Να διατηρηθούμε στην πρώτη γραμμή των τεχνολογικών εξελίξεων στην εκπαίδευση. *Open 2U*, σ.14. [Open2U - OCTOBER - 2022](#)
- Τσιμπουκλή Α. (2010). *Δυναμική των Ομάδων στην Εκπαίδευση Ενηλίκων* Αθήνα: ΙΝΕ/ΓΣΕΕ, σελ. 13-79.
- Τσιρίδη, Α. (2022). Η κριτική συνειδητοποίηση του Paulo Freire. <https://study.eap.gr/login/index.php>
- Χατζηθεοδωρίδου, Μ. (2021). Η παραγωγή ταινιών από τα παιδιά με τη μέθοδο του project με βάση το θεωρητικό πλαίσιο της Κριτικής Παιδαγωγικής: Διερεύνηση των δυνατοτήτων για κριτικό γραμματισμό στα μέσα και κοινωνική παρέμβαση. Διαθέσιμο από τη βάση δεδομένων του Εθνικού Κέντρου Τεκμηρίωσης (Κωδ 337585).

Εικονογραφία

- “Έμφυλη Βία” [φωτογραφία](χ.χ.). <https://gr.pinterest.com>
- “Έμφυλη Βία” [φωτογραφία](χ.χ.). <https://gr.pinterest.com>